

„Csillogó üvegtárgyak”

FÁTYOLÜVEG-KIÁLLÍTÁS A KISKÉP GALÉRIÁBAN

„Az üvegtárgyak egyik kívánatos tulajdonságának, a csillogásnak az optikai feltételeit és a csillogó üvegek készítésének módját szeretném ismertetni” – ezzel a mondattal kezdődik Veress Zoltán szilikátipari mérnök, üvegtechnikus, üvegművész *Csillogó üvegtárgyak* címmel, 1959-ben publikált tanulmánya.¹ Veress tudományos cikkében a fény tulajdonságait, a fénytörés szabályait, a fény és az üveg optikai törvényszerűségeit ismertette, melyek az 1961-ben szabadalmat kapott fátyolüveg-technika alapját képezték. Hatvan évvel ezelőtt jegyezték be Veress Zoltán és munkatársa, Suha Zoltán évtizedes kísérleteinek eredményét, a különleges fénytörési effekteket produkáló, három üvegrétegből álló, repesztett

üveg készítésének módszerét. A kerek évforduló adta az egyik apropóját az új helyre költözött Kiskép Galériában rendezett kiállításnak, amely Mitter Imre ötvösművész fátyolüveg-gyűjteményéből mutatott be reprezentatív, 250 darabos válogatást.

Miért is annyira egyedülálló a fátyolüveg, ami egyszerre technikaként és matériaként is meghatározható? A fátyolüveg tárgyak három üvegrétegből állnak. A két szélső réteg kemény, nagy törésmutatójú üveg, míg a középső réteg lágy, alacsonyabb törésmutatójú. A különböző termodinamikai, azaz eltérő hőtágulási képességű üveglvadék rétegek a hűlési fázisban eltérően reagálnak. A két külső keményüveg réteg gyors dermedése során

Fátyolüveg vázák | Veil glass vases | Karcagi Üvegyár, 1970-es évek (feltehetőleg), Mitter Imre gyűjteménye

Fotó: Lukácsi Liza

már régen felvette végleges alakját – belső szerkezete kialakult –, amikor a lágy üvegréteg még forró, majd fokozatosan hűlni kezd, és végleges, kisebb térfogatát csak felrepedezés útján tudja felvenni. A középső, magas hőtágulású réteg finoman, fátolszerűen megrepedezik, ennek stabilitását a két közrefogó, kemény üvegréteg biztosítja, ezek felülete sima. A hőtágulás különbségének meghatározott mértékűnek kell lennie ahhoz, hogy a belső réteg repedezése törésmentesen menjen végbe. A középső réteget a legtöbb esetben színezték is, ritkábban színtelen vagy opalizáló üveg alkotta. A szabálytalan repedésháló és a három üvegrétegen keresztülhaladó fény, illetve annak teljes fénytörése eredményezi azt az intenzív és ragyogó csillogást, amit ezek a tárgyak magukban hordoznak.

A fátolüveg-technika közel sem az egyetlen találmány Veress Zoltán gazdag és szerteágazó életművében. Ő jegyzi az Ergon néven forgalomba hozott hőálló üveget is, amelyért a világhíres jénai Schott-gyár is bejelentkezett. Később ennek nyomán készült a Termover nevű hőálló

háztartási edénycsalád a Házgyári konyhaprogram rendszerelvű tervezési kísérlete (1972–1975) során, amit aztán gyártásba vettek, és kereskedelmi forgalomban is meg lehetett vásárolni.² Veress kísérletei nyomán laborüveg, műszaki, jelző- és optikai üveg, speciális, fémekkel forrasztható üveganyagok születtek.³ A C–9 és G–28 jelzésű, a híradástechnikában használt, keményüvegtípusok kifejlesztéséért 1955-ben megkapta a Kossuth-díj II. fokozatát.

Veress Zoltán (1901–1965) tudós műveltségű és végzettségű üvegtechnikus, üvegművész több helyen és területen is képezte magát. Megfordult az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola kerámiaképzésén,⁴ a Székesfővárosi Iparrajziskolában,⁵ 1923 és 1927 között a Pázmány Péter Tudományegyetem Kémiai Technológiai Intézetében tanult,⁶ oklevelet végül nem szerzett, 1925-től mégis tanársegédnek kérték fel. Egész életében anyag- és technológiai kísérleteket folytatott, nem csupán az üveggel, hanem a kerámiával és a mázakkal is. 1933 és

SUHÁNÉ SOMKÚTI Katalin: Fátolüveg vázák | Katalin SUHA SOMKÚTI: Veil glass vases
Karcagi Üvegyár, 1970-es évek (feltehetőleg), Mitter Imre gyűjteménye
Fotó: Lukácsi Liza

1936 között a Székesfővárosi Iparrajziskolában szervezte meg az üvegoktatást, diákjaival laboratóriumi munkát is végeztek, többek között üvegolvasztással és színes üvegek előállításával foglalkoztak.

1936-ban Zechmeister Istvánnal együtt Kőbányán alapítottak céget Veress Zoltán és Társa Bt. néven, ahol sokféle szilikátanyag előállításával és gyártásával kísérleteztek, itt született meg az Ergon hőálló üveg, amely kiváló tulajdonságai révén könnyedén és gyorsan vette fel a versenyt az országba importált hasonló termékekkel. Veress a sikerek nyomán 1939-ben anyagi támogatásért fordult a Magyar Királyi Iparügyi Minisztériumhoz, és cégét 1940-ben a Karcag melletti Berekfürdőre telepítette. Berekfürdőn a meleg vizes források mellett, ekkoriban földgázmezőket találtak, Veress ezzel kívánta fűteni az üveghutákat. Itt folytatták az Ergon hőálló üveg gyártását, immár Veress Zoltán Tűzállóüveg-huta Részvénytársaságként. A második világháború megszakította a gyár üzemelését és fejlődését.

A háború után a gyárat 1949-ben államosították, Veress kimagasló eredményei révén el tudta érni, hogy kísérleti üzemmé nyilvánítsák részvénytársaságát, így teret és lehetőséget nyert a háború előtt megkezdett munkája folytatására a tervezgátló és az ötéves tervek teljesítmény uralta, centralizált rendszerében. 1951-től a gyár megnevezése Karcagi Üvegyár Kísérleti üzem volt, melyet 1963-ban beolvasztottak az Országos Üvegipari Művek által irányított gyárak közé, a nagyvállalat 1968-tól Üvegipari Művek (ÜM) néven működött és tizenkét üvegyárat irányított. Veress az ötvenes évek diktatúrája alatt is folytathatta kísérleteit, számos új üvegtípus fejlesztésén dolgozott, köztük 1952-től a színesüvegyártás kidolgozásán. 1952-től keltezhető kristályosodási kísérletei is: a Magyar Tudományos Akadémia felkérésére a kristályrepedés jelenségét vizsgálta. E két terület vezette el a fátölüveg-technika kifejlesztéséhez, amelyben már Suha Zoltán vegyészmérnök is segítette. Az 1961-ben bejelentett szabadalmat ketten jegyezték, Veress még

SUHÁNÉ SOMKÚTI Katalin: Fátölüveg gyertyatartók két méretben (No. 52 és 216)

Katalin SUHÁ SOMKÚTI: Veil glass candlesticks in two sizes (Nos 52 and 216) | Karcagi Üvegyár, 1970-es évek, Mitter Imre gyűjteménye

Fotó: Lukácsi Liza

ebben az évben nyugdíjba vonult. Veress Zoltán halálát sugárfertőzés okozta, ugyanis a Karcagi Üveggyár másik fiatal mérnökével, Visi Lászlóval, egy olyan bányalámpa kialakításán dolgoztak, amely radioaktív erőforrással működik, így robbanás esetén is világít.⁷

SUHA Zoltán: Fátyolüveg vázák (No. 35)
Zoltán SUHA: Veil glass vases (No. 35)
Karcagi Üveggyár, 1960-as évek vége (feltehetőleg),
Mitter Imre gyűjteménye
Fotó: Kakas Mihály

A csillogó fátyolüvegek speciális gyártástechnológiáját Veress, míg az első edényformákat Suha Zoltán tervezte meg. A hatvanas évek elején más alkotók, köztük a leginkább építész-belsőépítészként ismert, Hornicsek László is készített formaterveket⁸ a fátyolüveg-technikához.⁹ Azonban a gyártás sajátos nehézségeihez, különösen a tárgyak falának vastagságához nehéz volt alkalmazkodni.

Részben ez a magyarázata annak, hogy az önmagában is roppant dekoratív és látványos fátyolüvegből jellemzően tiszta vonalvezetésű, egyszerű alapformákból építkező tárgyak készültek. Ezen a gyakorlaton változtatott Somkúti Katalin,¹⁰ Suha Zoltán későbbi felesége, aki 1967 és 1983 között dolgozott üvegtervezőként a Karcagi Üveggyárban.

Somkúti Katalin a Képző- és Iparművészeti Gimnázium üvegeképzésén végzett 1963-ban, a legendás Báthory Júlia tanítványaként, abban az intézményben, ahol Veress Zoltán szervezte meg elsőként a szakirányú oktatást. Számos üveggyári tervező tanult a Kisközépben, ugyanis a Magyar Iparművészeti Főiskolán csupán 1965-ben indult meg az üvegtervezők képzése minisztériumi rendelettel, az átalakított Szilikátipari Tervező Tanszéken, Z. Gács György vezetésével. 1968-ban az Üvegipari Művek gyáraiban tizenkét üvegtervező dolgozott,¹¹ 1973-ban ez a szám még mindig csupán tizenhárom volt.¹² 1982-ben a Vigadó Galériában rendezett *Az üveg* című csoportos kiállításon szereplő negyven alkotó közül 19-en dolgoztak aktívan üveggyárban.¹³

Suháné Somkúti Katalin a korábbi tárgyaknál lágyabb ívű, kecsesebb, kifinomult formájú vázákat, tálakat, kelyheket, gyertyatartókat, hamutartókat, levélnehezéket, sőt pohárkészletet, kompótoszervizt is tervezett fátyolüvegből. A középső üvegréteget gyakran nem egy, hanem több árnyalattal is színezték, az így kialakuló színátmenetekkel egészen festői hatásokat értek el. Somkúti az Iparművészeti Tanács 1970-ben

SUHA Zoltán: Fátyolüveg vázák | Zoltán SUHA: Veil glass vases
Karcagi Üveggyár, 1960-as évek közepe (feltehetőleg), Mitter Imre gyűjteménye
Fotó: Lukácsi Liza

meghirdetett lámpatervezési pályázatán alumíniummal kombinált fátyolüveg petróleumlámpa terveivel indult, és második díjat nyert.¹⁴

A korábban már említett Termover hőálló edénycsalád rendszerelvű tervezési megoldását is Suháné Somkúti Katalin jegyzi, hasonlóan a huta technikájú, színes díszüveg-kollekciók megformálásához. Suha Zoltán a Karcagi Üvegyárban, az 1970-es évek második felében végrehajtott műszaki fejlesztés és gépesítés nyomán tervezhette meg az új, centrifugált technológiával előállított edénykészletét, amellyel 1981-ben Ipari Formatervezési Nívódíjat nyert.¹⁵

A Karcagi Üvegyárban 1963-tól gyártották a fátyolüveg-technikával készült dísz- és használati tárgyakat. 1963-ban rögtön megkapták a BNV-nagydíjat.¹⁶ A korabeli sajtóvisszhangok, a szakmai közönség és a vásárlók is kedvezően fogadták a színes és ragyogó üvegtárgyakat. Kritikaként a manufakturális előállításból adódó termékek magas árát kifogásolták.¹⁷ A fátyolüveg-technika nem teszi lehetővé a nagyipari méreteket öltő, teljesen gépesített vagy automatizált gyártást, mindvégig manufakturális keretek között, kis szériában készült. Az Üvegyári Művek feladatai közé tartozott a gyáraiban előállított termékek bemutatása, promóciója is; Nagymező utcai bemutatótermükben több alkalommal is kiállítottak fátyolüveg tárgyakat.¹⁸ Sőt, a fátyolüvegről két dokumentumfilmet is forgattak, mindkettőt 1964-ben.¹⁹ A fátyolüveg tárgyak nem csupán itthon voltak keresettek, az ARTEX Vállalat jelentős külföldi exportot is bonyolított belőlük.²⁰

A fátyolüvegből készült tárgyak számtalan bemutatón, vásáron szerepeltek; talán a legelső alkalommal *Az üveg művészete* című, átfogó szaktörténeti kiállításon mutatták be a technikát a kor legfrissebb eredményeként. A tárlatot a Szilikátipari Tudományos Egyesület, az Építésügyi Minisztérium Üvegyipari Igazgatósága és az Iparművészeti Múzeum közös szervezésben rendezték meg az Iparművészeti Múzeum épületében 1961-ben,²¹ vagyis abban az évben, amikor a fátyolüveg-technikát szabadalmaztatták. A kiállítás kurátora Tasnádiné Marik Klára volt, aki két évvel később már az *Európai üvegművesség 1958–1963* című nemzetközi kiállításra delegált magyar üvegtárgyakat, köztük fátyolüvegeket is. A liège-i Musée du Verre szervezésében megvalósuló tárlatról Tasnádiné a *Művészet* című lapban számolt be, a fátyolüvegekről így írt: „Karcag egy narancsszínű mély edényt s egy zúzmarásan csillogó színtelen fátyolüveg vázát [...] mutatott be. [...] A karcagi darabok színben, üvegben kifogástalanok voltak, s a fátyolüveg már eleve lehetetlenné teszi a formai kilengéseket”²² – ezzel utalva az üveg anyagában hordozott eredendő dekorativitásra.

1966 tavaszán szintén Tasnádiné rendezte meg a *Mai magyar üvegek* című csoportos kiállítást, ezúttal a székesfehérvári István Király Múzeumban. Ezen a tárlaton nagyobb számban kaptak helyet fátyolüveg tárgyak, a kiállítás katalógusának borítóján is, igaz, csupán fekete-fehérben. A monokróm képekért kárpótolnak a muzeológus ízes leírásai, amiket a kiállított művek jegyzékében adott közre, szavai nyomán könnyen magunk elé képzelhetjük

SUHA Zoltán: Töltény alakú fátyolüveg vázák (No. 3 és 11) | Zoltán SUHA: Cartridge-shape veil glass vases (Nos 3 and 11)
Karcagi Üvegyár, 1960-as évek közepe (feltehetőleg), Mitter Imre gyűjteménye
Fotó: Lukácsi Liza

a Suha Zoltán főmérnök által tervezett tárgyak szín- és formagazdagságát: „*Kristályfátyolüveg gömbváza, Fűzöld buzogányváza, Kis csésze rozalinfátyolüveg, Narancsszínű hengerváza, Gránátszínű hamutálka, Lövedék alakú váza, Borszínű díszváza (címlapon), Smaragdszínű vázácska, Aranysárga díszedény.*”²³

SUHÁNÉ SOMKÚTI Katalin: Fátyolüveg gyertyatartók (No. 69)
Katalin SUHA SOMKÚTI: Veil glass candlesticks (No. 69)
Karcagi Üvegyár, 1970-es évek, Mitter Imre gyűjteménye
Fotó: Lukács Liza

Az Iparművészeti Múzeum Tasnádiné Marik Klára munkájának köszönheti a gyűjteményében található kisszámú, ám korai fátyolüveg tárgyakat, valamint a Veress Zoltán színesüveg-kísérletei nyomán keletkező darabokat.²⁴ Világviszonylatban a liège-i Musée du Verre, a londoni Victoria and Albert Museum²⁵ és a németországi Glasmuseum Frauenau gyűjteményei őriznek fátyolüveg tárgyakat. Az utóbbi intézmény Mitter Imre gyűjteményéből kapott három díszüveget, amikor tavaly tavasszal a Magyar Üvegművészeti Társaság csoportos kiállítást rendezhetett a múzeumban. A magyar delegáció tagja volt Koós Ágnes galerista is, aki több mint tíz éve foglalkozik vele és tartja szívügyének a kortárs magyar üvegművészet népszerűsítését. 2019-ben és 2020-ban ő szervezte meg a *GlasSpring* című, nagyszabású csoportos tárlatokat, Kiskép Galériájában pedig kortárs üvegműveket is kiállít és árusít.

Mitter Imre ötvösművész a felesége, Balogh Eleonóra üvegtervező művész révén – aki szakmai gyakorlatát töltötte a Karcagi Üvegyárban – ismerkedett meg a fátyolüvegekkel. Itt látott először ilyen repesztettüveg

tárgyakat, és azonnal elbűvölték a matéria különleges tulajdonságai, vagy ahogyan ő fogalmazott: „az üveg önálló élete”. Tíz éve – tehát már jóval az elmúlt két-három évben észlelhető retróhullám előtt – kezdett fátyolüveg-technikájú tárgyakat gyűjteni, kollekcója 400 darabot számlál.

A közös német utazás indította el a Krisztina körútra költözött galéria fátyolüveg-kiállításának ötletét, amely április elején nyílt meg offline és online elérhető, virtuális tárlat formájában. A napfényben úszó galéria terében üde, tavaszi színfoltokként szikráztak a vállaltan nagy számban kiállított csillogó üvegtárgyak, amik között olyan különleges darabok is helyet kaptak, mint a fátyolüveg koktéلكeverő és kávékészlet.

A Kiskép Galéria kiállításának koncepciója és missziója jegyében álljon itt rendhagyó befejezés gyanánt egy üvegszínezési útmutató Kiss Imre vegyész-mérnök szikár, szabadverset idéző megfogalmazásában, amely nem csupán a színspektrum valamennyi árnyalatában felragyogó fátyolüveg-technikának, hanem Veress Zoltán színesüveg-kísérleteinek is emléket állít.

„A vasvegyületek zöldre színeznék.

A mangánvegyületek az adagolt mennyiségtől függően lilától egészen feketéig.

Kék üveget általában kobalt hozzáadásával állítunk elő.

A nikkelvegyületek szürke, szürkésbarna füstszínt hoznak létre az üvegben.

A króm zöldre színezt.

SUHA Zoltán: Fátyolüveg vázák (No. 5) | Zoltán SUHA: Veil glass vases (No. 5)
Karcagi Üvegyár, 1960-as évek vége (feltehetőleg),
Mitter Imre gyűjteménye
Fotó: Lukács Liza

Fátyolüveg tárgyak csoportja | Group of veil glass objects | Karcagi Üvegyár, 1960-as évek vége, 1970-es évek, Mitter Imre gyűjteménye
Fotó: Lukács Liza

Fátyolüveg vázák | Veil glass vases
Karcagi Üvegyár, 1970-es évek (feltehetőleg), Mitter Imre gyűjteménye
Fotó: Kakas Mihály

Fátyolüveg: Egy korszak üvegbe formált karaktere – Elfeledett szabadalom?
című kiállítás (részlet) | Veil glass: The character of an era in glass
 – A forgotten patent? (exhibition photo) | Kiskép Galéria, Budapest, 2021
 Fotó: Lukácsi Liza

(Fátyolüveg: Egy korszak üvegbe formált karaktere – Elfeledett szabadalom? Kiskép Galéria, Budapest, 2021. április 9. – május 7.)

- Veress Zoltán: Csillogó üvegtárgyak. *Építőanyag*, II. évf. (1959) 7. sz., 229. Köszönettel tartozom a Szilikátipari Tudományos Egyesület elnökének, Asztalos Istvánnak és dr. Antal Józsefnének, amiért rendelkezésemre bocsátották az *Építőanyag* című folyóirat idézett lapszámát.
- A Termover hőálló háztartási edénycsalád történetéről lásd: Mayer Kitti: Tárgyfétis 5. rész: Termover hőálló edénycsalád. *HYPEANDHYPER* (2020. október 9.). Forrás: <https://hypeandhyper.com/targyfetis-5-resz-termover-hoallo-edeny csalad/> – Hozzáférés: 2021. április 16.
- A Veress Zoltán által alapított Karcag-Berekfürdői Üvegyárban előállított speciális üveganyagokról lásd: Knapp Oszkár: A Karcag-bereki üvegyárban. *Élet és Tudomány*, XV. évf. (1960) 30. sz. (július 24.), 931–933.
- Jogutódja, mai nevén: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME).
- Jogutódja, mai nevén: Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium és Kollégium (Kisképző).
- Jogutódja, mai nevén: Eötvös Loránd Tudományegyetem Kémiai Intézet (ELTE TTK).
- Veress Zoltán életéről és a Karcagi Üvegyár történetéről eddig három, tudományos igényű publikáció jelent meg. A közreadott rövid életrajzi összefoglaló Rakovszky Zsófia 2016-ban, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem designelmélet mesterszakján megvédett szakdolgozata alapján készült. B. Kovács Erzsébet: A Karcagi Üvegyár története 1940–1956. In: *Acta Historica. Acta Universitatis Szegediensis*. 2. évf., Szegedi Tudományegyetem, Szeged, 1957, 31–57. Forrás: http://acta.bibl.u-szeged.hu/2578/1/historica_002_031-057.pdf – Hozzáférés: 2021. április 16. Órkósné Bartha Júlia: A Karcagi Üvegyár története 1940–1982. Karcag, 1983 [ipartörténeti tanulmány, pályamunka]. Rakovszky Zsófia: *Veress Zoltán, a polihisztor üvegművész*. Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Budapest, 2016 [designelmélet mesterszakon készített szakdolgozat kézírata, konzulens: Haba Péter, témavezető: Horányi Attila]. Forrás: https://issuu.com/zsofiarakovszky/docs/szakdolgozat_rakovszkyzs – Hozzáférés: 2021. április 16.
- Lásd például az Iparművészeti Múzeum Kerámia- és Üvegyűjteményében őrzött kis méretű fátyolüveg vázáját, ltsz.: 63.512.1.
- Urbach Zsuzsa: A Karcagi Üvegyár. *Művészet*, 3. évf. (1962) 3. sz., 31.
- Egyes forrásokban Somkúti írásmóddal szerepel.
- Fekete Judit: Üveg az iparban és a művészetben. *Magyar Nemzet*, 24. évf. (1968) 220. sz. (szeptember 19.), 4.
- Keve Mária: Az ipari formatervezés szervezeti élete Magyarországon. *Kronika 1945–1975. Ipari Forma*, 1976/2, 8.
- Dvorszky Hedvíg (előszó, szerk.): *Az üveg*. A Vigadó Galéria 16. számú katalógusa, Budapest, 1982 [a Vigadó Galériában rendezett kiállítás katalógusa, oldalszámok nélkül, a kiállítást Fekete György, Horváth Márton, Kiss Imre és Varga Vera rendezték, 1982. április 27. május 23.]. A katalógus online elérhető a Design DigiTár – Iparművészeti archívum / MúzeumDigitár oldalán: <https://hu.museum-digital.org/index.php?t=objekt&oges=798709> – Hozzáférés: 2021. április 16.

Rézvegyületekkel világoskék és zöldes árnyalatokat érhetünk el.

A szelén vegyületeivel a rózsaszín minden árnyalatát elő tudjuk állítani.

Az urán az üveget sárgászöldre színezi.

A vörös árnyalatát úgynevezett koloidális színezéssel tudjuk előállítani.

A rubinüvegeket arany-kloriddal, réz-oxiddal vagy szelenittel olvasztjuk.

Ha az üveget opalizálni akarjuk, fluoridokat vagy foszfátokat adunk hozzá.”²⁶

NOVÁK Piroksa

design- és művészetteoretikus

- Torday Aliz: Lámpák, régi és új stílusban. *Fejér Megyei Hírlap*, 26. évf. (1970) 33. sz. (február 8.), 10.
- Suháné Somkúti Katalinnak és Suha Zoltánnak a Karcagi Üvegyárban végzett jelentős munkájáról, az üvegtervezésről és a technológiai újításokról vallott gondolatait lásd a velük készített interjúban: Körmendi Lajos: A plusz dimenzió. Beszélgetés Somkúti Katalinnal és Suha Zoltánnal. *Mozgó Világ*, 6. évf. (1980) 2. sz., 74–82.
- (Szerk.-cikk): Fogyasztási cikkek a Budapesti Nemzetközi Vásáron. *Népszabadság*, 21. évf. (1963) 120. sz. (május 25.), 67.
- (Szerk.-cikk): Fátyolüveg a modern lakásban. *Figyelő*, 7. évf. (1963) 33. sz. (augusztus 14.), 2.
- Lásd például az 1978-ban *Üveg és művészet* címmel rendezett kiállítást, amit Bereczky Loránd nyitott meg: (Szerk.-cikk): A karcagi üvegyár kiállítása. *Üveg és művészet. Magyar Hírlap*, 11. évf. (1978) 204. sz. (augusztus 30.), 6. (Szerk.-cikk): Karcagi üvegművészek. *Magyar Nemzet*, 34. évf. (1978) 204. sz. (augusztus 30.), 7.
- Egy találmány története*, színes dokumentumfilm. Magyar Filmgyártó Vállalat Dokumentumfilm Stúdiója, 1964 [rendező: Borsodi Ervin, operatőr: Barcs Sándor]. *Az üveg varázslói*, dokumentumfilm. Magyar Filmgyártó Vállalat Dokumentumfilm Stúdiója, 1964 [rendező: Tímár István].
- Erről lásd például az alábbi termékkatalógust: *Ü. M. Karcagi Üvegyár*. ARTEX Külkereskedelmi Vállalat, Budapest [szerkesztő, évszám és oldalszámok nélkül, magyar, angol, francia, német és orosz nyelven kiadott termékkatalógus]. A katalógus online elérhető a Design DigiTár – Iparművészeti archívum / MúzeumDigitár oldalán: <https://hu.museum-digital.org/index.php?t=objekt&oges=797395> – Hozzáférés: 2021. április 16.
- P. I.: Az üveg művészete. Kiállítás az Iparművészeti Múzeumban. *Népszabadság*, 19. évf. (1961) 228. szám, (szeptember 24.), 8.
- Tasnádiné Marik Klára: Magyar üvegek a Liège-i Musée du Verre kiállításán. *Művészet*, 5. évf. 1964/6, 33–34.
- Tasnádiné Marik Klára (előszó) – Fitz Jenő (sorozatszerk.): *Mai magyar üvegek*. István Király Múzeum Közleményei 46, István Király Múzeum, Székesfehérvár, 1966, 7. [A Szilikátipari Tudományos Egyesület, az Üvegipari Országos Vállalat és a Fejér Megyei Múzeumok szervezésében megvalósult kiállítás katalógusa, 1966. március 13. – április 24. Kiemelések dőlttel az eredetiben.]
- Az Iparművészeti Múzeum Kerámia- és Üvegyűjteményében őrzött fátyolüvegek: ltsz.: 63.512.1, 64.41.1, 64.98.1. Veress Zoltán színesüveg-kísérletei: ltsz.: 54.1606.1, 63.513.1, 63.514.1, 64.44.1. Két ritka, urántartalmú tárgy online elérhető a múzeum Gyűjteményi adatbázisában: <https://gyujtemeny.imm.hu/kereses?s=1&q=fc3%Attyol%C3%BCveg> – Hozzáférés: 2021. április 16.
- Lásd a Victoria and Albert Museum online gyűjteményében CIRC.56-1965 és CIRC.57-1965 leltári számok alatt: https://collections.vam.ac.uk/search/?q=karcag&year_made_from=&year_made_to – Hozzáférés: 2021. április 16.
- I. m. (lásd 13. jegyzet).